

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

‘GELATENHEID’ WAS EEN TERM die verschillende journalisten gebruikten om de sfeer bij het CDA rond de recente Provinciale Statenverkiezingen te duiden. CDA’ers hadden de verkiezingen ‘gelaten’ afgewacht, in het berustende besef dat er opnieuw een fors verlies geleden zou worden.

Nu heeft gelatenheid een negatieve connotatie; er klinkt in onze perceptie lusteloosheid en apathie in door. Bij Meister Eckhart, de laatmiddeleeuwse theoloog en filosoof, was dat anders. *Gelassenheit* had bij hem iets van ‘tot zijn recht laten komen’: het stond in het teken van het afsterven van de eigenwilligheid, het even op afstand zetten van de eigengemaakte beelden en meninkjes. Die gelatenheid, een ‘leeg gemoed’, was nodig om beheerst om te kunnen gaan met mensen en verschijnselen.

* * *

Dit nummer van *Christen Democratische Verkenningen*, met als titel *Populisme in de polder*, is een oefening in gelatenheid, in de eckhartiaanse, positieve betekenis. We doen een poging om grip te krijgen op het lastig te duiden fenomeen populisme, om er met een zekere beheersheid en waardigheid mee om te kunnen gaan, meer dan dat we definitieve antwoorden kunnen geven.

Populisme lijkt in het publieke debat vooral een scheldwoord te zijn. Onze nationale brompot Maarten van Rossem wordt niet moe te benadrukken dat ‘de Nederlandse burger’ het beter heeft dan ooit. Nederlanders zijn gelukkiger dan ooit, gelukkiger dan vrijwel iedereen overal elders ter wereld. ‘De burger’ moet, kortom, niet zeuren.

Dit is niet de zinvolste benadering. Op deze manier zouden de gevestigde partijen zich al te gemakkelijk af kunnen maken van de moeilijke opdracht om in te gaan op de argumenten en het ongenoegen van populistten en hun aanhangers. Er is wel degelijk iets aan de hand. Maar wat dan precies? En wat moet daarop het



antwoord van de christendemocratie zijn? Dat verkennen we in deze cdv.

Dit nummer is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel, 'Vox populi', gaan we in op het verschijnsel populisme. Wat is het precies? In hoeverre bestaat er zoiets als een populistische traditie in Nederland? Welke rol spelen de media? Zo vraagt politicoloog Paul Lucardie zich af hoe populisme en democratie zich tot elkaar verhouden. Historicus Koen Vossen plaatst populisme in de Nederlandse politieke geschiedenis. Hij laat mooi zien wanneer het in de twintigste eeuw eerder aanwezig was en ook waarom het op die specifieke momenten opkwam. En Sarah de Lange, gepromoveerd op de opkomst van rechts populistische partijen in West-Europa, maakt duidelijk dat er onder de gevestigde partijen in Europa, en juist ook in de christendemocratische partijfamilie, heel verschillend wordt gedacht over samenwerking met rechts populistische partijen.

In het tweede deel, 'Overmoed en onbehagen', staat het ongenoegen centraal. Waar hebben we het precies over? Wat is dat 'onbehagen' – zoals cultuurcritici het vaak duiden met een ietwat bombastische term? Filosoof Sjaak Koenis betoogt overtuigend dat het aan populistten als Fortuyn en Wilders te danken is dat zij de blinde vlek van de oude 'moderne' politiek hebben blootgelegd: modernisering is niet voor iedereen een win-winsituatie. De bestuurskundigen Mark Bovens en Anchrit Wille plaatsen de opkomst van nieuwe populistische partijen tegen de achtergrond van een nieuwe scheidslijn die burgers verdeeld houdt: die tussen kosmopolieten en nationalistten, een scheidslijn die min of meer parallel loopt aan die tussen hoger en lager opgeleiden.

In het derde en laatste deel gaan we op zoek naar een christendemocratisch antwoord. Piet Hein Donner benadrukt dat het christendemocratische concept van een volkspartij fundamenteel anders is dan de 'volkswil' waar populisme zich op beroept. Het cda wil burgers niet aanspreken als slachtoffer van overheids machten en economische ontwikkelingen. Nee, de partij doet liever een appel op de medeverantwoordelijkheid van kiezers: niets werkt zo louterend dan zelf betrokken te zijn, zelf deelnemer te zijn. Ernst Hirsch Ballin laat zien dat populistten zich met metaforen als 'Henk en Ingrid' niet alleen tegen de 'anderen' keren, maar ook tegen de instituties van de rechtsstaat, waaraan het eigen is dat ze eenieder gelijkkelijk erkennen en beschermen. Er ligt een nobele opdracht voor cda-politici om de kracht van deze instituties met passie te verdedigen. Ab Klink probeert een vertaalslag naar de concrete politieke agenda te maken. Hervormingen op sociaaleconomisch terrein zijn noodzakelijk, evenals initiatieven die laten zien dat islam en rechtsstaat wel degelijk kunnen samengaan. Komen die er niet, dan dreigt in de toekomst een nieuwe voedingsbodem voor populisme te ontstaan. Govert Buijs bepleit de komst van een nieuwe,

gedeelde taal. De samenleving kan bezield worden door een nieuw teamdenken. Maar als het CDA daarop wil inspelen, zal het wel de taal waarin het zijn idealen verwoordt, ter wille van de brede gesecculariseerde buitenwacht, moeten aanpassen.

* * *

Tot slot: in dit CDV-nummer is een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd. De opvallendste is de invoering van een klein katern gevuld met een paar korte artikelen gericht op de actualiteit. Dit zal niet ten koste gaan van de thematische opzet. Die handhaven we; de thema's geven CDV richting en structuur. Maar met een extra, klein katern hebben we iets meer de mogelijkheid om in te spelen op actuele onderwerpen die vragen om een christendemocratische reflectie, en op discussies die binnen het CDA spelen. Dat doen we vanuit de gedachte dat ons kwartaalblad een kritische rol te vervullen heeft: CDV vormt al ruim dertig jaar een marktplein waar christendemocraten en niet-christendemocraten elkaar ontmoeten, waar opinies worden gescherpt en uitgewisseld, met als uiteindelijke doel een vitaal christendemocratisch gedachtegoed.

Vaste onderdelen van dit katern 'Actualiteit' vormen de rubriek 'Dwars' en de nieuwe rubriek 'Binnenhof Buitenom', naar Buitenom, het straatje aan de Haagse Houtzagerssingel waar de CDV-redactie gevestigd is. In deze rubriek staat de bespiegeling op een politiek of parlementair onderwerp centraal. We zijn verheugd dat Theo Boer, universitair docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit in Utrecht, en Geerten Boogaard, junior docent-onderzoeker staatsrecht aan de Universiteit van Amsterdam, bereid zijn gevonden als scribenten van 'Binnenhof Buitenom' op te treden.

Met ingang van dit CDV-nummer nemen we afscheid van onze poëziedirecteur Arnoud van Adrichem. We zijn hem zeer erkentelijk voor de toewijding waarmee hij de afgelopen jaren prachtige poëzie van grote hedendaagse dichters aanleverde. Nu, na vijf jaar, zal hij zich op andere projecten richten. Voortaan zal er in CDV één gedicht, in plaats van drie gedichten, komen te staan, en dat zal het gedicht van een jaarlijks te vragen huisdichter zijn, een *writer in residence* zo u wilt. Het komende jaar is dat Ramona Maramis. Zij debuteerde in 2001 met *Duckstad aan de Amstel* en werkt momenteel aan haar tweede dichtbundel. Voor elk nummer zal zij een gedicht schrijven dat gelieerd is aan het CDV-thema. Ook poëzie is een oefening in *Gelassenheit*, in reflectie: ze kan, net als de kunsten in het algemeen, de politiek een spiegel voorhouden. En daarom past poëzie in CDV.

Pieter Jan Dijkman, hoofdredacteur *Christen Democratische Verkenningen*